

text
Hans Isaksson
bild
Paramount Pictures

Med Scorsese i ambulans till nattens ände

”Nu går en dom över denna världen, nu skall denna världens furste utkastas.”

Joh 12:31

Marxister och kristna samsas numera bättre än förr, sägs det. Ett skäl till detta kan i så fall vara att ingendera längre i vår del av världen rimligen kan inbilla sig representera maktens teologi och prästerskap – den rollen har uppenbarligen helt och hållet övertagits av borgerliga ekonomer. Därtill, och möjligen sammanhängande därmed, ställer ju kristna människor stundom, även för en marxist, jämförelsevis väsentliga frågor. Deras sätt att söka besvara dem dras med nödvändighet dock med svåra brister, som sätter gränser för sämjan oss emellan. Den amerikanske filmskaparen Martin Scorsese kan delvis sägas exemplifiera förhållandet. Inte minst gäller det hans senaste film.

Scorsese är uppväxt i New Yorks Lilla Italien på nedre Manhattan under fyrtio och femtiotalen. Han skulle likt Josef Stalin från början bli präst, vilket för en katolik som Scorsese ju förutsätter celibat. Men i båda fallen ville livet något annat – båda hoppade av sitt prästseminarium om än åt skilda håll. Scorsese är numera inne på sitt femte äktenskap – alla andra väninnor oräknade.

Stalin gjorde som bekant sin karriär. För Scorseses del blev det film det skulle handla om. Likt många andra celebriteter började han hos gore- och skräckproducenten Roger Corman. Ingen som genomlidit hans debutfilm från 1972,

Boxcar Bertha – rånar och älskar, kunde väl ha anat att regissören skulle bli en av det sena 1900-talets mest uppburna, eller i varje fall mest produktiva. Filmen är mest berömd främst för att regin tidvis var så intensiv att titelrollsinnehavarinna blev med barn under en het scen i filmens början. Men redan i nästa film hade Scorsese funnit den vinnande stil som sedan dess ofta återkommit i hans filmer – i Mean Streets (Dödspolarna) finns det mesta med: Yngling som växer upp i Lilla Italien, ensamvarg, kamp mot inre demoner, myggjagarskor kritstreck och pomada, hämningslöst befriande våld, expressivistiskt bildspråk, uppbruten kronologi och operamusik i bakgrunden. Samt Scorseses egna dödspolare Harvey Keitel och Robert De Niro i huvudrollerna.

Efter en paus med Alice bor här inte längre (Ellen Burstyn fick en Oscar för huvudrollen), som visade att han också kan annat när han måste, kom så hans mästerverk 1976: Taxi Driver. Här spelar Robert De Niro en urflippad, sömnlös vietnamvetan, som kör taxi på nätterna i New York och som utser sig själv till en hämndens ängel gentemot stadens ondska och drägg – och till beskyddare av ett minderårigt fnask, spelat av en likaledes minderårig Jody Foster. Vilket bara kan sluta på ett sätt – med en renande massaker i kolossalformat där blod och hjärnsubstans skvätter ner en hel bordell. Och med en ironisk upphöjelse av hjälten i slutscenen. Inspirerad av filmen vann John Hinckley om inte ära så dock kändis-skap genom att i ett förvirrat och förmodligen obehövt försvar för Jody Foster försöka skjuta ihjäl Ronald Reagan 1981. Sällan har väl en terrorist slagit mot ett så värdigt objekt på så ovärdiga grunder.

Sedan dess har det gått många turer för Scorsese. Han gjorde en usel musik-

komedi med Liza Minelli och en saxofonspelande Robert De Niro (New York, New York 1977) en oscarsbelönad svartvit storfilm om boxaren La Motta – Tjuren från Bronx (The Raging Bull 1980) med, gissa vem, i titelrollen), en film om Jesu liv (Kristi sista frestelse 1987 med David Bowie som Pontius Pilatus) m m... och senast en milt sövande och kontrarevolutionär Dalai Lama-rulle: Kun-Dun 1997. Dessutom har han producerat en rad filmer, författat manus till andra och som skådespelare deltagit i t ex Redfordfilmen Quiz Show. Inalles har jag räknat till 42 filmer på 30 år. Hans fruar och älskarinnor kan omöjligt ha sett mycket av honom.

Scorseses senaste film, Bringing out the dead har av många beskrivits som en pendang till hans genombrottsfilm, Taxi Driver. Fast denna gång är taxistationen utbytt mot en överbelastad akutmottagning i New Yorks Hell's Kitchen (västsidan av Manhattan i höjd med 40 – gatorna där fö en gång West Side Story tänktes utspelas). Den krigsgalne, sömnlöse taxichauffören (Robert De Niro) har utbytt mot en utbränd och lika sömnlös ambulansförare, som spelas av Nicholas Cage. Titeln, samma som på Joe Conellys roman som ligger till grund för filmen, syftar förstås på liksamlarnas traditionella rop ”Ta ut era döda” då de under pesten fordom körde runt med sin Svarta Maja på städernas gator.

New York skildras (enligt filmen och romanen vid början av 90-talet) som en pestsmittad plats. Pesten är en slags perverterad civilisation där kriminalitet och drogmissbruk är dominerande symptom och där en och annan hederlig, tillfälligt odrogad medborgare smyger omkring på gatan som en strykrädd mus. Det har sagts att Scorseses film skulle kunnat ha

tjäna som huvudnummer i Rudy Giulianis kampanj för att bli borgmästare i New York – den som resulterade i nuvarande politik av ”nolltolerans” mot sådana brott som begås av narkomaner, fattiga och utslagna, därmed lämnande större svängrum för välbärgad medelklass, dollarmiljonärer och andra stortjyvar.

Den offentliga apparaten för omhändertagande av sjuka och döende sviktar. I världens rikaste land, i den stad som har lika många miljonärer som resten av landet sammantaget, finns inga garantier för att den medellöse skall få den sjukvård han behöver. Den offentliga vården betjänas av individer som kanske en gång haft illusionen av att kunna uträtta något för sin nästa. Denna ambition har hänsynslöst exploaterats av vårdapparaten och kvarlämnat utbrända cyniska vålnader som förvirrat springer hit och dit och sätter plåster på smittkoppor.

För ambulanspersonalen blir det en fråga om att klara sig genom sina pass och att bygga upp personliga skyddsmurar, bakom vilka man kan försöka sig: En tänker på mat och på hur han skall kunna starta eget i vårdbranschen så småningom, en annan spelar kristen pajas och en tredje, den mest avhumaniserade, lever ut sin frustration genom att misshandla utslagna människor som kommer i klorna på honom.

För huvudpersonen, Frank, tycks inget annat återstå än sprit och starkt kaffe, som han varvar med vartannat. Han har tappat allt självförtroende, och i avsaknad av socialt och politiskt perspektiv på sin roll kan han inte annat än att förebrå sig själv sin oförmåga att hjälpa. Sjukvårdens kollaps blir hans egen. Till varje pris vill han undvika situationer där hans oförmåga kan skada någon. Varje meter hans ambulans kör under de tre dygn som skildras blir en resa till nattens ände.

Vålnaden av ett offer för hans oförmåga förföljer honom.

Den enda dynamik som finns i denna film står den ständigt rullande ambulansen för. Någon utveckling kan man knappast skönja under de dagar som skildras. Natten tar aldrig slut.

Förhållandet uppvägs till en del av starka expressionistiska scener som bryter realismens ram. Den är ett mycket styvt hantverk, denna film. Fast Taxi Driver fick mycket mera sagt på en halvtimme mindre speltid.

De kristna anspelningarna överflödar – Frank vändas och svettas blod som en gång Jesus i Getsemane. Han ber, liksom sitt bibliska föredöme, sin överordnade om att lösas från sitt uppdrag, skapar en slags relation till Patricia Arquette (för hans fru i verkligheten) i filmen kallad Mary. Han räddar en rövare som blivit korsfäst på ett balkongräcke med en järnten genom sidan.

I Taxi Driver vann huvudpersonen som sagt frälsning genom att under blodiga former hämta ut Jody Foster från en bordell. I den aktuella filmen hämtar han ut sin Mary från ett knarknäste där falska profeter förmedlar dito frälsning till dem som skulle ha behövt äkta vara. Kanske lättar detta något på trycket för Frank – kanske inte.

Problematiken i filmen är således kristen – Frank har hamnat i helvetet då han inte längre orkar agera frälsare. Sättet att angripa krisen ur ett strikt individuellt, antipolitiskt perspektiv må vara psykologiskt intressant. Som en studie i utbrändhet från en tid då detta modebegrepp ännu ej blivit ett modebegrepp, och av olika sätt att leva med utbrändheten, kan filmen ge en del. Likheter med vår egen vårdapparat är tillräckligt stora för att filmen skall kunna engagera även oss som gjort bekanskap med Söder-sjukhusets akutintag, som patient eller som personal.

Men moral utan samhällsperspektiv är skit och moralismen är alltid impotent. Scorsese är visserligen en så pass bra yrkesman att hans filmer alltid är värda att se. Det hjälper dock inte hur skicklig en regissör är. Den som likt Scorsese här, eller som TV-nyheterna varje dag, ägnar sig åt eländesskildringar utan att peka ut orsaker och utvägar riskerar i sista hand att hemfalla åt en pornografi som mera blir en del av sjukdomen än en hjälp vid diagnostik och behandling.

Man riskerar i värsta fall att framkalla rop på moralisk upprustning hos dem från vilka man redan tagit allt, inklusive moralen. Eller krav på hårdare polisinsatser och fler humanitära bombraider. •